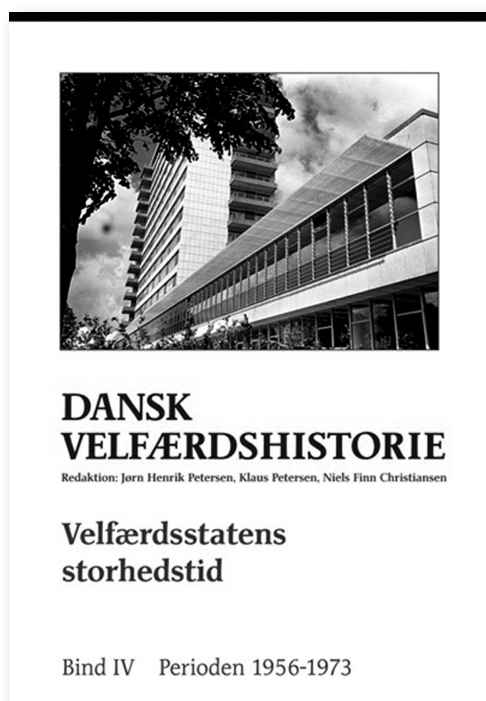

DET VAR EN GANG EN VELFÆRDSSTAT

– OG IMORGEN KOMMER DER EN RIGTIG GOD LØSNING

En slags anmeldelse af Peter Thielst

**Dansk Velfærdshistorie, bd. 4:
Velfærdsstatens storhedstid
– perioden 1956-1973.**

Redaktion: Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen og Niels Finn Christiansen.
Forfattere: Lars Schädler Andersen, Jacob Christensen, Niels Finn Christiansen, Søren Kolstrup, Jørn Henrik Petersen, Klaus Petersen og Heidi Vad Jönsson.

Syddansk Universitetsforlag 2012.
817 sider, rigt ill., kr. 498,00.

I.

Da jeg blev opmærksom på denne bog – dette bind i et større projekt, jeg ellers ikke har fulgt – begyndte erindringen som en anden muldvarp på en forårsdag at sende skud op i den ellers velfriserede græsplæne. 'Det er jo *min* tid', tænkte jeg, dvs. årene for min barndom, ungdom og første studietid: Jeg gik i skole 1958-70, og undervejs mødte jeg den nye velfærd og dens logiske forudsætning, den i dag så forgudede og efterlyste vækst. Først blev den lokale folkeskole nedgraderet fra 7 klassetrin til 5, og vi blev overført til en splinterny storskole ude i et af de kvarterer, hvor parcelhuse og boligblokke skød endnu hurtigere op end muldvarpeskud. Vi fik nye bøger, og væk var de gamle, slidte udgaver af *Ole Bole* og *Vort Modersmaal*. Senere kom jeg på gymnasiet, igen en ganske ny bygning, som man dog allerede dengang kaldte 'steril' og så som lidt af et 'overgreb' på 'åndens verden'.

Jo, det gik stærkt i 1960'erne: "Hver dag en ny åbning, indvielse eller rejsegilde", som der står i et portræt af vor daværende sognerådsformand i en lokalhistorisk beretning. Det må have været en fest at være kommunalpolitiker og samfundsingeniør i disse gyldne år, som trods oliekrise strakte sig ind i 1980'erne. Selv fandt jeg job i gymnasiet i to omgange (1975-77 + 1980-88), begge gange på helt nye gymnasier, hvor man i kraft af de såkaldte 'rektorbevillinger' – midler til opbygning af samlinger, bibliotek og bogdepot – næsten

svømmede rundt i gode penge. Lasede bøger i gammel retskrivning og forældede verdenskort var en saga blot, og ind susede de første regnemaskiner til alle, smarte sproglaboratorier, U-matic og Betamax og – vigtigst af alt – de store Rank Xerox-maskiner, der kunne få dagens politiske analyser i Information ind i undervisningen kl. 10 om formiddagen. – Og så er det alt sammen i dag fortid, uendelig langsomt og helt passé.

Mens jeg læste om noget af baggrunden for dette opsving i bd. 4 af *Dansk Velfærdshistorie*, blev jeg – ganske uafhængigt af bogens belastende vægt (2,2 kg) – ramt af en omgang lungebetændelse, der lukkede det meste af luften ud. Jeg måtte såmænd en tur på hospitalet i et par dage, så penicillin og ekstra ilt kunne få maskineriet i gang igen, og det gav et særdeles godt indblik i, hvad der sker, når elementer i velfærdsstaten direkte afmonteres. I dette tilfælde et mindre, men dog fuldt moderne hospital fra 1970'erne, dømt til nedlæggelse i forbindelse med projekteringen af et nyt 'supersygehus', der efter planen skal stå klar i 2020 (uden at der endnu er taget ét spadestik!). Mit held var, at der endnu var 14 dage til, at 'sidste mand skulle lukke og slukke', så vi få, der slap ind, var de 'sidste dages hellige', der fik masser af god behandling.

Dér kunne man så ligge og spekulere over rationalet i den fremskudte nedlæggelse, der kun ville afstedkomme overbelægning på

andre sygehuse, overbelastning af personale, længere ventetider og flere aflysninger, øget transport osv. – kort sagt: reduceret velfærd i den primære sygepleje og behandling. Rationalet gemmer sig i et regneark og i en politisk inkompetence, som kun har kynismen tilbage i den såkaldte 'værktøjskasse' – foruden vælgerens ufattelige glemsomhed på valgdagen. Og her tænker jeg ikke engang på kommune- og regionsvalg, for de herved indsatte marionetdukker kan ikke danse og svanse anderledes, end overdukkerne bag finanslov, skatteprocent, bloktilskud osv. anviser. Det er her, mørket sænker sig, i illusionen om, at riget fattes penge, at befolkningen vrider sig i armod og krise, at smalhals og rationeringsmærker står for døren. Som om vi er grækere eller bådflygtninge!

Tilbage på det dødsdømte hospital kunne jeg konstatere, at de fleste sengeafsnit allerede var lukkede (etager ryddet, afdelinger interimistisk afspærret), ligesom også køkkenet, ambulatoriet for blodprøver/EKG og den medicinske behandling på en række specialeområder. Mange skjolder og lappeløsninger på væggene tydede også på, at en del afmontering allerede havde fundet sted, ligesom reparation, udskiftninger og genopfyldninger (fx af sæbe- og desinfektionsbeholdere) i flere tilfælde var indstillet. Spareiveren var også gået ud over elementært medicinsk udstyr, som fx nålene til drop, hvor man havde valgt

en ny model, der desværre var så svag, at den gerne bøjed og var ubrugelig: heldigvis var den så billig, at man kunne forsøge nogle gange – og kalde på en dygtig laborant, når der kun var ét sted tilbage at skyde den ind.

At være på hospital er ikke at være på restaurant, og heldigvis var der ikke tv, så man blev indlagt (!) til at 'spise med Price'. Men når man til aftensmad alternativt får tilbudt et varmt måltid og får forevist de samme færdigretter som i Brugsen til at vælge mellem, så bliver det tydeligt, at man befinder sig på en synkende skude, nu med mikrobølgeovn. Det trofaste personale havde haft tid til at vænne sig til situationen, og galgenhumor (!) er paradoksalt en god medicin. Jeg overlevede min lille sejlads og kan derfor ganske uden mén supplere mine erfaringer med velfærdsstatens opture med en flig af dens nedture. Om jeg overlever til det sidste og planlagte bd. 6 af *Dansk Velfærdshistorie*, er ikke godt at vide, og da slet ikke, om en velfærdshistorie kan rumme den deroute, vi – under jubelsnak om det modsatte – ser effektuere sig lidt efter lidt.

II.

Dansk Velfærdshistorie 4 – Velfærdsstatens storhedstid dækker den periode i dansk politik, der har formuleret det slagord, som den dag i dag danner omdrejningspunkt for enhver diskussion af velfærdsstat og finansiering af samfundsmæssige goder, nemlig den konservative Poul Møllers – Per Stig Møllers far – berømte: "Pengene ligger bedst i borgernes lommer." Underforstået: Jo flere penge man kan lade forblive i borgernes egne lommer, desto bedre kan borgerne – os alle sammen! – selv tage vare på og forvalte deres liv, så de skaber plads til det, de har størst glæde af. Frihed er nemlig en vigtig forudsætning for at kunne disponere, og at disponere er at tage ansvar, ikke mindst for sit eget liv og sine egne lykke. Sådan er det, eller sådan hedder det og bør det måske være, og derfor ligger pengene øjensynlig bedre i borgernes egne lommer end i statens og i den fælles kasse for omsorg, udvikling og velfærd.

I dag er det Lars Barfoed, der konkurrerer med Anders Samuelsen og Claus Hjort Frederiksen om at gentage dette mantra og på den

baggrund kræve skattelettelser, skattelettelser og atter skattelettelser – nogle for den enkelte, andre for selskaber, altid mest for dem, der har og tjener mest. Poul Møller (1919-97) var i sin tid (1960) mere raffineret:

"Enhver må være den nærmeste til at bære ansvaret for sin egen tilværelse. Vi fornægter ikke staten, eller at der påhviler fællesskabet opgaver. Men velfærdsinstitutionerne – den sociale lovgivning – må samle sig om de mennesker, der er ramt fra fødslen, eller som livet har slået så hårdt, at de ikke ved egen hjælp kan magte vanskelighederne. Det sociale ansvar må derfor rette sig mod vore invalider, blinde, tunghøre, vanføre, de åndssvage, imod dem, der er ramt af kroniske eller langvarige sygdomme, dem, der har mistet arbejdsevne og forsørgermuligheder, og imod de forældreløse børn, og de kvinder, der i en ung alder mister deres mænd, og som sidder tilbage med et tungt forsørgeransvar over for børn. Samler vi os om disse ulykkeligt stillede, kan vi også hjælpe dem bedre, end vi kan i en stat, der vil hjælpe alle. For den, der vil hjælpe alle, hjælper ingen." (s. 138)

Den slags tidsbundne, men samtidig ideologisk præcise, afbalancerede udsagn er fremstillingen rig på – citater fra forhandlinger, taler, presse, propaganda osv. er en overordentlig vigtig del af bogen: eftertiden kan stort set springe arkiverne over, for her er rigeligt at tage af. Omvendt følges mange lovtiltag og forandringer så minutiøst, at man mister overblikket, også over hvad der er parafrase, og hvad der er egen fremstilling. Bogen er generelt svag i overskuelige sammenfatninger, der kan tydeliggøre forskellen fra før til nu i samtiden – og sætte perspektiv til udviklingen 20 år senere og til situationen i dag. Det er nok en anden bog, jeg her efterlyser; således også en bog med en mere specificeret indholdsfortegnelse til at orientere i og repetere efter, og en bog med et sag/temaindeks til at søge med.

Som Poul Møller-citatet ovenfor illustrerer, er den velfærd, der tales om – også i denne velfærdshistorie – den velfærd, der relaterer sig til og reguleres af den *sociale lovgivning*: det er på mange måder arven fra og nyorienteringen i forhold til Steinckes socialreform, der gør sig gældende i 50'erne og 60'erne og i høj grad kulminerer med bistandsloven i 1974, typisk nok fremsat af en socialdemokrat

(Eva Gredal under Anker I), men vedtaget under Hartlings 'smalle' Venstre-regering. Og paradoksalt nok udgik initiativet til en ny socialreform fra Venstre (og snart efter også Det konservative Folkeparti), men der var en skjult præmis for den gode vilje: nemlig den at fratage Socialdemokratiet og fagbevægelsen et par af deres store sociale initiativer – dels varretagelsen af sygekasserne, dels forvaltningen af A-kasserne.

At omlægge sygekassernes funktion til offentligt, kommunalt regi var der god mening i, og dén mening nødvendiggjorde næsten den første kommunesammenlægning (1970), som der også var god mening i, og som – i modsætning til den senere under Løkke – var særdeles godt planlagt og praktisk forberedt. Med bistandsloven m.v. var sygekasserne ude af billedet, men fagbevægelsens magt over A-kasserne og arbejdsformidlingen klarede foreløbig skærene – hvad der siden skete, er velkendt. Denne kamp mellem de borgerlige og socialdemokraterne var kras i velfærdsstatens storhedstid, men de radikale, delvis sekunderet af Retsforbundet og SF, sikrede socialdemokraterne det afgørende ord. Men så kom 'jordskredsvalget' i 1973, hvor de nyborgerlige protestpartier (Fremskridtspartiet, Centrumdemokraterne og Kristeligt Folkeparti) snuppede 49 af Folketingets 175 almindelige mandater. Dér går skillelinjen for dette bind, mens velfærdens såkaldte storhedstid vel strakte sig frem til Nyrups første år (åh, den efterløn!): den slags kan man altid diskutere...

Som sagt handler velfærd i dette regi om den sociale lovgivning, dvs. om forandringerne på det sociale felt, der aftegnes af fattigdom/forsorg, social bistand, alderdomsforsørgelse/

ældrepleje, forsikringsordninger i forhold til sygdom, ulykke, arbejdsløshed, invaliditet, pensionsordninger og tiltag i forhold til familien (børnepasning, ligestilling, mødrehjælp, børneværn og -forsorg) og senere immigration og integration. Det, som velfærd i denne sammenhæng *ikke* handler om, er retspolitik (straf, fængsler og resocialisering), sundhedspolitik (udvikling af behandling, egentlig psykiatri, hospitalsudbygning) og for perioden vigtige og centrale områder som undervisning/uddannelse (herunder SU) og kultur (herunder kunststøtte). Mange gange er det disse områder, vi tænker på, når vi taler om velfærd – ligesom det helt nye felt i det stadig rigere vækstsamfund: fritiden, inkl. camping, charter og Irmas 'Præstetanker'.

Det vingefang ville imidlertid have nødvendiggjort en meget større redegørelse (og endnu flere kilo per bind), samt en mere sofistikeret diskussion af, hvad *velfærd* egentlig er, fx i kraft af den (mulige) forskel, der er mellem at tale om *velfærdsstat* og *velfærdsamfund*. Det er ligesom begreber af typen 'mentalhygiejne' og 'kvalitetstid'. Endelig er der også al den velfærd, som vi perioden blev i stand til selv at (an)skaffe os i kraft af de – ikke så få – penge, der trods alt blev liggende i borgernes egen lomme. De afsatte bl.a. en ungdomskultur, som med P3 og Mylles hitlissetænkning netop har fejret et af sine uendelige jubilæer. Det er måske alt sammen mere spændende end den sociale velfærd, som politisk og organisatorisk blev snedkereret sammen i perioden 1956-73, men *Dansk Velfærds-historie 4* leverer både detaljerne og de fleste mellemregninger for den side af sagen. Dertil et generøst billedmateriale og masser af statistik.